

WWW.UNILIB.RS

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 14.

У Новом Саду, 30. септембра 1908.

Год. I.

САДРЖАЈ: Реч у корист смишљена рада. — Лав Толстој. — Модерно питање, од Јов. Искруљева, из Брањева. — Примери за проучавање ђака, од др. П. Радосављевића. — Педагошки преглед: Сдружене државе у Сев. Америци. — Школа и настава: Настава о моралу у Енглеској — Практичне обраде: Година и годишња доба, од А. Пејића. — Листак: Аудијенција код кинеског цара. — Преглед књига: Magyar nyelvten, összeállította Jovanovics Lyubomir. — Тетка Данина књига. Од Данице Бандић — Белешке. — Нове књиге. —

Реч у корист смишљена рада.

Кад смо пролетос сазнали, да ће се сазвати заједничка седница свих средњих учитељских зборова, јако смо се обрадовали тој доброј и корисној новини. У тој намери повела се реч и у овоме листу, како да се тој установи даде што правилнији правац, да одговори правој својој задаћи. Без сумње да је сваком правилном раду, први услов, правилан основ на којем развија свој рад. Ни један такав рад не поверава се случају и произвољности прилика, него се друштво, које мисли такав правилан рад изводити, постара за све погодности да раду зајамчи правилан ток. Да буде правилна тока мора бити и неке организације у томе друштву и ми смо и тада, а и сада тога уверења, да без извесне организације не треба ни почињати, јер несређен рад, неорганизовано, друштво не може дати ништа стварно и од трајне вредности. Садашња организација наших учитељских средњих зборова, тек је на по пута, а до неке извесне заокружености дошла би, кад би, обухвативши у ширим размерама кругове учитељске, организовала се као така шира заједница и развила правилну делатност. То би био један стваран корак унапред позитивном успеху. А потпуна целина тога заједничког рада, имала би позитивна изгледа за успех, тек кад би се сви кругови учитељски у оквиру наше школске самоуправе, организовали као једно сложено друштво, које зна шта

хоће и пуно така поуздања ушло у рад. Да се не ослањамо доказима ни на какву аналогију у томе, помаже ово наше становиште, оно искуство, које смо сви стекли за прошлих десет година у раду по средњим зборским седницама.

Но изгледа, да нами то искуство није довољно. Сад на почетку рада у заједничким зборским седницама, доћи ћемо једностраним погледима вођени, у исто тако несређен ток рада, у којем смо били за све време прошлих десет година, радом својим у појединим зборским седницама.

Ми смо у току тих десет година одржали око 60 седница у бачким срезозима. На тим састанцима расправљали смо о многим предметима, али све то имало је тип само уже, локалне вредности, па и оне мисли, које су у таким приликама нашле израза и пријема, остале су као искра која брзо утрне.

Није ни могло бити друкчије. Јер док се у једном срезу расправљало питање о наставном принципу у неком предмету, докле се у другом срезу није водило рачуна о резултату тог расправљања. И касније, после две три године расправљало се у овом другом срезу о оном принципу, на сасвим другом основу, другом правцу, без критичког погледа, шта је и је ли у нас у опште што расправљано о том питању или шта је бар ресумирано, при расправи тога питања у оном срезу, који

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

је то раније учинио. Тих неправилности било је у свима зборовима.

Људи, који теже да унапреде свој рад, уче се осим осталог, и на свом рођеном искуству, и гледе да првашње недостатке избегну у свом каснијем раду. То би свакојачко требало и за нас да је директива. Али изгледа да се ми на то не осврћемо.

У раду на заједничкој седници сва три среска збора учитељска у бачкој, који нам предстоји октобра о. г., опажа се већ сада једна струја, која о томе не води рачуна, јер хоће да започне рад без сређеног организовања. И онда неће бити чудно, ако се баш међу самим члановима у учитељству, појави касније мишљење, да рад у таким заједничким седницама нема стварна успеха, да оне нису потребне, бар не сваке године. Једностранни погледи и на организацију појединих среских зборова, довели су били дотле, да је у једном среском збору искренуо, тако једностран суд о раду и задаћи тих среских зборова, а природно је, да ће се то исто појавити и у овој широј заједници, ако се не избегну недостатци, који су довели до така неправилна суђења.

С тога и овом приликом чинимо пажљивим све наше другове по појединим срезовима, да промиселе још једном свестрано о условима за правилан развитак рада у заједничкој седници. Ово питање није незнатне вредности, јер од њега зависи, хоћемо ли ми радом својим показати неки повољан резултат или ће нас п звани чиниоци схватити као људе недорасле озбиљну послу.

Изгледа, да се у целом овом питању истичу неке личне амбиције, и због њих превиђа значај самог рада и значај нашег учитељског угледа у резултату тога рада. То су ситничарски погледи и сваки онај, који у тако важном раду запиње за лична питања, није пријатељ овом озбиљном раду. Јер ту нису личности посредни, него спрема и рад, корист смишљења рада и образ учитељски.

Ко мисли с материјалистичким погледима ући у тај рад, боље да и не почиње, јер тим путем нећемо створити оно, што треба да је сврха свака озбиљна, сређена и истрајна рада.

Лав Толстој.

Навршило се 80 година живота једноме од највећих мужа нашег доба. Познат целом свету са свога огромног просветног рада на ослобођењу и моралном унапређењу људства, дочекао је на

сутону свога живота необично поштовање многих народа, којима је из душе говорио против угњетача разума и слободе.

Живот така мужа је отворена књига за поуку и пример.

*

Гроф Лав Николајевић Толстој, родио се 28. августа 1828. год. на породичном имању у Јасној Пољани, у Тулској губернији јужно од Москве. На казанском универзитету учио је правне науке и оријенталне језике, затим се неко време бавио на имању, а после продужио науке у Петрограду. Највише је приватно штудирао филозофију.

Нема данас у свету а посебно у Словенству зваменитијег и чувенијег имена од Толстојевог. У Толстоју има Словенство најизразитијег представника не само уметничко-литерарног, него и религијско-моралног, а не у мањој мери и одличног педагошког реформатора.

Педагошки рад Толстојев вредан је пажње са своје оригиналности. Он устаје као опозиција против признатих и утврђених педагошких назора. На путовању своје проучио је педагошка уређења у Немачкој. Па и ако је дух немачке педагогије и филозофије, прокрчио себи пута широм света, науком Песталоција, Фребла, Фихтеа, Канта, Хегела, Шлајермахера и др., Толстој се од Русоа научио самосталности и оригиналности, а од Шопенхауера недоверици у проучавању света и своју критичку пажњу скренуо на дух немачке педагогике, те својим списима и трогодишњом праксом у школи у Јасној Пољани, истакао протест против педагошких назора што постоје, који су поникли на философском идеа-

лизму, али брзо упали у формализам, и везали се у систематику и генерализацију.

Толстој је истакао, да је под владином административном управом, педагогика страшила по све брзо своју идеалну основу и изменила се у педагошки механички бирократизам, што смета свакој слободној мисли, која би одговарала тачно вођеноме и признатоме систему.

Реформна педагогика његова у толико је значајнија, што она поиче из свакидашњих чињеница, из народних потреба, никла је на народном руском земљишту и нераздељени је део Толстојева живота и рада. С тога је и могао оштро опазити, да за његов народ нису ти сујави и педагошке идеје, које су негде у туђини проглашене за једино истините и спасавајуће. Проучио је све потребе свога народа и није поступио као други мислиоци, који, можда и у најбољој намери, не разумеше народни дух и хтедоше му накаламити своје, спекулативне, идеалне назоре, створене негде за писањим столом или у друштву одељеном од народа. Додир с народом, проучавање народа доведоше га до другог сујави, другог уређења народне просвете. Нашао је, да у циљевима који се данас истичу као спасоносни за просвећење народа, нема онога што треба да су, него су то циљеви који пред собом имају корист владајућих кругова, а не корист народну. Увидео је, да практички живот мора много допуњавати школско образовање, и много мора сузбијати од онога што се све школом шири.

Толстој воле народ, осећа с њиме, па стога га и разуме. С тога и долази до уверења, да је за народ потребно друго образовање, него што то држе интелигентни чланови народа, и он не преза да и јавно исповеда своје назоре.

Он учи критички разматрати циљеве и рад практичне педагогике. О народном образовању не говори у повесничком и власничком смислу, него у народном смислу. Разгледа народне потребе и пресуђује о начину, којим се иде тим потребама на сусрет.

Критеријум који је данас у васпитању и настави установљен, разликује се од

критерија Толстојева дијаметрално. Данас се много говори о развоју способности и урођених особина, а ништа није већа неистина него то. Ауторитетство, капларска стега дресура, послушност ропска, то су основе тога слављенога развоја. Говори се о циљу самосталности душевне, моралне, а у истину нигде се више не грешу у настави и васпитању, него у данашњем педагошком систему и пракси. Деспотизам ауторитетски руши све, што се са идеалне стране красно истиче за сврху. Деспотизам убија свугде правац слободнога развоја и у учитељству, и ђаштву и народу.

Све то обара Толстој и истиче да је: *„Једина метода наставе искуство, а једини њен критеријум слобода.“*

Толстој је тога уверења, да деца могу потпуно развити своје особине само у пуној слободи, и то му је педагошко начело, да слободу која се тражи за учитељство треба раширити и на ђаке. Само слободом може учитељ познати чему ђак тежи и на што има склоности. Слобода неће оборити дело наставе.

Слобода која се тражи за децу у настави, излучује свако насиље. Казна није основана на осећају правде, него на осећају освете, и људство је мора укинути из свију наставних система. Казна, која се уживила у настави, не утиче на поправак, него чини дете јогунастим и квари га друштву. У руском смислу казнити значи поучавати, а то је по Толстоју могуће једино примером, чиме се морално васпитање најделотворније шири.

Толстој у духу јеванђеља одриче свако насиље у животу, па ма било у којем облику. Обара принцип „око за око, зуб за зуб“ и одбацује рат и сваки милитаризам.

Слаже се с речима Саријеовим: *„Не поступајте с децом сурово, не бијте их, улијте им одвратност према свакој бруталности, и већ најближи нараштај неће ништа штети знати о рату. Ко хоће рат, гони правду са света.“*

С духом Толстојева учења слаже се и прост начин живота, који проповеда. Живите на дому скромно, о простој храни, уздржљиво, пристојно, радите. У омладину треба

од ране младости уливати осведочење о ограничењу својих потреба у животу. Што мање има ко потреба, тим је сретнији.

Толстој занавља у педагогици тежње Коменскове, да се препороди права настава и побољша живот народа и људства.

Словенско учитељство са конгреса у Прагу поздравило му је прославу, јер се осећа сретно, што види једнога од највећих словенских мужева, да моћним примером својег моралног живота шири, истиниту словенску културу и просвећење.

Модерно цртање.*)

Јован Искуљевић учитељ — Арач-Врањево —

У в о д.

Пре него што будем говорио о модерном цртању, хоћу да разјасним поштованим слушаоцима, шта ме је руководило при изради ове расправе.

Морамо признати, да се цртање од свих наставних предмета најлошије обрађује у нашим основним школама. Једни га обрађују због морања други због неке формалности; у некојим школама и не предузима се, ту је заступљена стигмографија и геометрија, а многи од наставника просто игнорую овај предмет.

На питање, зашто се овај предмет тако омаловажава и не предаје, добио сам, а и многи ће добити овај одговор: Како ћу предавати цртање, кад ни сам не знам цртати; немам погодна упутства; немам времена; што да се још и тим предметом мучим, који нема скоро никакве вредности у основној школи. — Па није ли чудити се! Искрено веле веки, да зато не предају цртање, што не знају цртати. Како нас је спремила за то учитељска школа? Никако! Учитељ природних наука још и дан данас предаје овај предмет. — Истина је то, да, досада, осим застарелог „Масиковог упутства“ немамо никаква упутства. Онима, који игнорую овај предмет, нећу посебно одговарати. За одговор нека им

служи ова моја расправа, а и одговор чувеног немачког педагога Lüben-a, који вели: „Цртање још никако да заузме своје достојно место у основној школи, јер многи учитељи теже за тим да се опросте овог предмета, како би им што више часова остало за остале предмете. Ови у цртању не виде ништа друго да ли естетску игру. Васпитни циљ цртања код њих је непознат јер нису имали прилике исти циљ ни на самом себи искусити. Кад дакле ширење цртања од таквих пресуда зависи, није онда ни чудо, што се цртање неће укоренити још за дуго у основној школи.“ Они који по стигмографији предају цртање, боље да га и не предају. Стигмографија је најраспрострањенија најобљубљенија и код нашег учитељства. Повлачи дете разне линије од тачке до тачке, без да зна шта хоће и шта ради. Где је ту сврха наставе? Ово је метод застарео, којег се једва опростише и најмодерније државе. Сједињене Државе, Енглеска, Немачка одавна пригрлише модерно цртање; Данска, Шведска, Норвешка и многе друге државе и поред тога што много жртвују на своје школе, не могаху се опростити овог застарелог метода. Тим начином нити увећавамо руку детињу, нити му развијамо које чуло нити нам служи за помоћно средство осталим предметима; већ убијамо вољу к саморадњи и љубав према цртању. Елем, кад немамо никакве користи од стигмографије, избацимо је напоље из основне школе, а пригрлимо, новији метод, који се оснива на дечјем сватању, који развија саморадњу, душевни живот, и који је помоћно средство осталим наставним предметима. Пригрлимо дакле модернији метод цртања, што га пригрлише модерне државе одавна а успехом изненадише цео свет на париск ј изложб: 1900 г.

I.

а) Развитак цртања од свога модернизовања.

Чувени педагог Песталоци беше први који прокрчи пут цртању, те га уврсти у круг наставних предмета, ма да ни сам није знао цртати, нити је познавао његов метод. Пред њим је лебдила та замисао,

Ова је расправа прочитана на среском учитељском збору у Великој Кикинди и једногласно усвојена, а писац умољен, да да ову расправу штампати.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да се код образовања, са знањем споји и умење — вештина. — Он одриче сваки значај оном образовању, које пружа само знање — без вештине. Ову његову замисао пригрлише одмах његови ученици, те се потрудише, да обраде овај предмет — бар донекле — елементарно, систематично и методично. Шта више *Ramsauer* изда 1825 г. једно дело под насловом „*Zeichnungslehre*“ у коме је наглашавао овај ток наставе: „Нека ученици повлаче праве линије из једне сталне тачке на све стране према заданим тачкама — прво на таблицама затим на папиру. — Делење и умножавање црта, конструкција углова и геометријских облика, цртање углова, кругова, елипсоида, овала итд. Једном речи, заступао је апстрактно геометријско цртање. На основу геометрије цртао је и разне природне и вештачке, предмете, као: разне ствари, листове судове, главе etc. Заступао је прегледалице.

Одмах после њега 1835 г. контра овом методу, изда *Петар Шмид* учитељ у Берлину своје дело под наслом: „*Anleitung zur Zeichenkunst*.“ У овом делу заступа „природно цртање,“ а одбацује прегледалице. Главнија начела, која је заступао, јесу: Природисходност, постепеност итд. Цртање нека се завршује „цртањем предела“ — И ако је заступао зрела начела, ипак се не могаше остварити, једно због недовољне спреме учитељства, а друго због тога, што се у исто време појавила и стигм графија, коју учитељство свесрдно прими, и не обзирајући се на зреле и напредне мисли *Schmidove*.

Pestalozzi-јев ученик *Harnisch* препоручивао је, да се при цртању правих линија правац обележи — ради лакоће — тачкама. Овај савет употреби *Platz* учитељ у *Köthen*-у и пронађе стигмографско цртање. Његов проналазак, за неко време, изумре и тек 1839 г. оживи заузимањем *Хилард-овим*. Он је тумачио, да се пробитачност стигмографије огледа у томе, што тим начином дете од првог разреда може почети цртати Слабији ученици, а и учитељи, могу се занимати цртањем и што се овим начином најбоље негује љубав к реду и чистоти. Учитељство свих европ-

ских држава свесрдно пригрли овај олакшани и комотни начин, те се њега, већим делом, и данас придржава.

Као практични методичари унапредеше веома цртање и браћа *Dupuis* наставници цртања у Паризу. Они поделише наставу цртања у 2 течаја. Први течај беше посвећен геометрији и перспективи, а други течај природном цртању и цртању са модела. У првом течају и саму геометрију предаваху на основу очигледности. При цртању имађаху у приправности разне моделе, геометријске фигуре и облике. Ствари, плафони, стубови, и разни украси служеше им које за украсно, а које за перспективно цртање. У другом течају подељено беше градиво на 2 дела. 1.) Цртање са гипс-фигура и то: главе, људски облици и органи, украси. 2.) Цртање цвећа, предела.

Но осим практичних педагога било је и много теоритичних педагога који увидивши значај цртања, служеше многим новијим практичарима, да се при модернизовању цртања послуже и њиховим начелима.

Још 1762 г. тражио је *Русо*, да његов Емил црта кућу по кући, а човека по човеку. Његовом Емилу не требају мртви предмети са хартије, већ он мора најпре да проматра предмете из живе природе и онда свесно и паметно промотрене, да их црта. — Сто година касније *Херберт Спенсер* у својој науци „О васпитању“ истиче цртање, као важап васпитни елемент у основној школи и предлаже учитељима, да се усвоји онј начин поучавања деце у овом предмету, који им већ сама природа пружа. „Сваком је познато — вели Спенсер — како деца из својих сопствених побуда покушавају да цртају људе, куће, цвеће, и животиње у својој околини Који су то предмети, које дете најрадије црта? То су предмети велики, предмети шарени, предмети који му се највише допадају; људи, који изазивају у њему дивљење; краве и пси, који имају на себи нешто особито; куће, које гледа сваки дан и које га освајају својом величином, обликом и распоредом делова.

Споменућу да је и код нас Срба Др. *Јосиф Панчић* — савременик Спенсеров —

захтевао још 1876 г., да се у српским основним школама реформише настава у пртању. И он као и Русо и Спенсер, захтевао је да се градиво за пртање узме из природе. Истицао је важност пртања и илустровање наставних предмета. Ево шта вели Панчић у својој расправи „Јестаственица у основној школи“ „Ко се учи Јестаственици, ко жели да се јестаственичким знањем користи, томе је пртање исто онако потребно, као што је потребно писање оном, који се учи књизи. Као што је у многим приликама корисно да се забележи оно што се чује, чита или замисли како би се могло запамтити, или коме другоме саопштити, исто је тако корисно да се неке виђене ствари нацртају тим више, што се многе ствари ни најопширнијим описом не могу тако јасно да забележе и коме кругом пред памет изнесу, као што је то и овлашним нацртом могуће. Али има још нешто друго што пртање за основну наставу особито важним чини, а на име, пртањем се долази до вештине гледања. Човек, који је учио да црта, ма да није до вештака дотерао, ма да оно што је учио већином заборави, свикао је да све брижљиво проматра, до свачему особине пронађе, да стварно од спореднога разликује, на кратко, да све около себе свати онако, као што оно јесте у истини. Ово пак бистро око, ово хитро схватање околине сваком је човеку потребно, најпотребније ономе, који има да проводи васцели свој век у тешкој борби са природом.“

(Наставиће се.)

Примери за проучавање ђака.

(Практичке упуте за учитеље).

Dr. phil. Паја Радосављевић, fellow Педагошког Факултета — Њујорк.

XVI. Нервозност у школске деце.

Постоје неколико санитарних питања, која су од фундаменталнијег значаја по један народ него ли ишта друго, то су питања, која се одnose на дух и нервни систем. Заразне грознице проузрокују много живота и новаца, консумција дечица нове генерације. У свем овом друштво

се брзо опоравља. Куга никад није уништила једну нацију. Но, од здравља духа и живаца зависи морална јачина, интелектуални напредак, социјални поредак и сваки саставни део националних институција. (Др. Чарлс Л. Дана).

Симптоми неурастеније

а.) Морални симптоми: духовна надражљивост, депресија, емоционално узбуђење, патолошке, болесне бојазни, недостатак у контролисању самог себе, сталне или фиксативне идеје, слабо памћење и слаба моћ концентрисања пажње.

б.) Моторички симптоми: претерана мобилност — врпољење; трептање; конвулзије или грчеви; титрање, рефлексни покрети на различитим групама мишића.

в.) Сензорички симптоми: депресија и губитак или појачање и перверзија осета, а особито тактилна осетљивост и сензитивност за бол и температуру, осећање укочености, бодења и милења.

г.) Трофички поремећаји: хипертрофија и атрофија живаца, мишића, кожных и слузних ткања, дегенерисање зглавкова и различите кожне ерупције.

д.) Вазомоторички и термички симптоми: бледећа и хладноћа или црвенило и топла кожа.

ђ.) Секреторни симптоми: претерано знојење или екцесивна сувоћа.

XVII. Функционалне неурозе у ђака.

Наследна тенденција за хистерију, ломе васпитање, индугентни родитељи и лакоумни учитељи играју велику улогу у изазивању кореје у деце (Др. Хуго В. п. Кривмен).

Најважнији фактор хистеричког узбуђења је велика емоција а особито бојазан. Друге емоције сличног карактера — узбуђење, брига, бојажљивост — могу да изазову наступе (Др. Чарлс Л. Дана).

Под опасним утецајима епилепсије или падавице (велике болест) нервне ћелије слабе, ткиво опада и гине, асимилација хране не врши се, процеси циркулације крви и храњења коче се а воља се љуба на своме престолу (Др. А. Е. Осборн).

Симптоми функционалних неуроза.

а.) Корејички симптоми: мускуларно титрање руку, рамена и ногу; неспо-

собност у вршењу деликатних задатака; претерани покрети мишића лица, набирање бора чела и кретање обрва. Сравни и симптоме за нервозност, који су назначени у V. примеру.

б.) Мерење кореје: 1.) Реците деци да подигну обе руке у вис тако, да су им дланови према вама. Ако дете чврсто држи руке (водоравно и усправно) без да мења позицију једне руке онда оно по свој прилици не пати од кореје. 2.) Доведите свако дете наполе пред свој сто и реците му да свој длан управо метне на ваш длан. При том гледајте да ли прсти а особито палци природно мирују, без да титрају или без да показују икакву укоченост.

XVIII. Кичмена курватура и локомоторичка атаксија.

Абнормална курватура кичме врло је обичан деформитет у деце школског доба (Др. А. Г. Јунг).

Проматрање.

Сравните обе стране дететове, и забележите варијације, као што су: лево раме (обично) нешто је веће у погледу на циркумференцију него ли десно, а леви је кук нешто виши него ли десни; пројекција ребарних углова на страну, на коју се не ослања; простори између ребара десне стране пропорционално су проширени и продуженој линији тела недостаје кривуља, што се опажа на противној страни; лево раме је нешто ниже него ли десно, па према томе лева рука ниже сеже него ли десна; глава се наслонила више на лево раме, а брада иде у противном правцу; медијана, средња линија носа нагиње на лево, и лева је поздрва нешто више проширена него ли десна; образи се нешто више уздижу на левој страни, а на десној су више спали и дугуљасте; леви нижи капак нешто је мало отромбољен, повећавајући ширину отвора у спољашњем углу ока.

XIX. Дефективни говор: муцање и тепање.

Перманентно муцање обично зависи од конгениталне надражљивости и слабоће апарата за координацију гласова; често је пута немогуће открити икакав узрок. Муцање се јавља за време детињства и расте до доба пубертета. (Др. А. Куесмаул).

Велики проценат мутаве деце у основној школи, кад се сравне са децом из забавишта очевидан је (у проучавања бостонских ђака.) Према том мишљењу врло је значајан факат, да број мутаве деце, и дечака и девојчица, јако расте у прво доба кад деца почну учити гласно читање. Са гледишта овог факта само од себе намеће се питање: у колико су језикословне методе, методе у забавишту и основној школи одговорне за преваленцију мутавости у наше млађе школске деце? (Др. Е. М. Хартвел).

Лечење мутавости и тепања.

а.) Опће здравље: 1.) опће здравље детета треба, у колико је то могуће, поправити; 2.) мутава деца требају обично медицинску бригу за хистерију и друге афекције нервног система; 3.) лечење било које локалне афекције, као што су надражљивост усана или језика, рђавих зуба и т. д. И ако ово не морају бити узроци муцања, ипак ће они бити од велике помоћи по наглашавање (акцентуисање) и перпетуацију.

б.) Образовање: 1.) Мутаву децу треба навикавати да лагано говоре и да што више при том пазе; треба да избегавају говор кад су узбуђена. 2.) Мутава дете не треба да се кињи безуспешним и тешким напорима око речи, коју мутаво изговара, већ треба да стане и реч изнова и лагано почне. 3.) Свако дете треба побуђивати да гласно чита и декламује, и то сваки дан за извесно време. При том треба да што спорије и пажљивије изговара поједине компонентне делове речи, употребљавајући више мишићни напор у њиховом изговарању него што је то обичај у обичној конверзацији. 4.) Мутаво дете треба нарочито вежбасти у изговарању оних слова или оних комбинација слова — обично конзонанти, која су му најтежа. 5.) Њега треба тако образовати да регулише своје инспирације тако, да никад себи не допусти говорити са недовољном залихом плућног ваздуха.

(Наставиће се.)

Педагошки преглед.

Сдружене државе у Северној Америци.

Школство у Сдруженим Државама није старо; оно је резултат необично развијене земљорадње, науке, вештине, технике, индустрије, трговине и саобраћаја за последњих пет десетина година, а ово све је опет васпитањем и наставом унапређено. У тим земљама велико је интересовање за васпитање и наставу. Многи богаташи помажу унапређење просвете великим свотама. Утврђено је, да данашња настава и васпитање у Сдр. Држ. све оно даје народу што затражи и да се гвозденом енергијом и без оклевања иде затим да се допуне сви недостатци у томе. Мериодавни стручњаци већ сад су утврдили, да те државе иду упоредо у томе са најпросвећенијим државама и неће стати на своје путу, док не прибаве себи прво место.

Американци су свесни, да је васпитање сила, с тога су са унапређењем земље унапредили и васпитање. Настава у Сдр. Држ. није у рукама централне државне власти, него њоме управљају владе појединих држава; ове опет остављају вршење тога варошким и сеоским општинама, а понајвише приватној иницијативи. У централној управи постоји само статистичко и саветничко звање. Владе појединих држава у Унији имају главни надзор и новчано помажу тамо, где не може приватна иницијатива или где је нема. Утицај приватне иницијативе опажа се у томе, што у тамошњем школском уређењу влада велика разноврсност, јер се мора учинити задоста разним захтевима појединих оснивача и онима, који воде и управљају таким школама. Међу појединим врстама школа нема велике разлике, а неодређено развиће њихово зависи од тога колико има средстава. Међусобна конкуренција завода помаже тај развитак. По сви ти заводи ипак полазе са извесних основних тачака: 1. Заједничко васпитање мушке и женске деце. 2. Искључење сваке религијске наставе. 3. Национално васпитање омладине и досељене и тамо рођене, за добре грађане тих држава. 4. Слобода у погледу организације и метода.

Последица тог заједничког васпитања мушких и женских од најнижих, до највиших школа јесте, навала женскиња у штудирање. Најрадије иду учитељице. С тога не можеш наћи ни у једној земљи толико учитељица и то у свима врстама школа и струкама као што је то у Сдр. Држ.

Коедукација се тамо показала као добра кад се узме у опште. (Loebner). Но свакојак је потребно, да се од најнижег ступња до горе спроведу опрезне мере (седишта за појединца, одељена гардероба, места за телесне потребе и игралишта). Тај систем има и својих противника међу те спада и Стенли-Хал, председник Кларк универзитета. Он вели: „Учитеља нестаје у Сев. Америци с необичном брзином.“ Има више држава у Унији, у којима међу учитељством има 10—12 пута више женских него мушких. У вишим школама смањује се број мушких ђака необично јако. Број женских множи се с дан у дан све више и премаша их. Има знатан број васпитних завода, у којима ћеш једва наћи једног јединог дечака. У укупном броју ђака на вишим школама, престављају женске елементи скоро 60 од стотине. И Стенли не пориче, да тај систем има неке своје извесне добре стране. Он истиче да се оба рода међусобним опћењем боље познају. Да се нарав дечака таким опћењем боље дотерује; да угледањем на женске боље уче, јер су оне обично вредније; развија се међу њима братски и сестрински однос, који олакшава опћење у каснијем животу. „По америчком схваћању, тек се у вишим регијонима научног напредовања, опажа слабија душевна способност женских. Не рачунајући изузетке, овде нису дорасле мушкима. С тога се држи, да би вреније било, да се на овом највишем ступњу одели настава за младиће од девојака. У првим годинама живота да се та подела не изводи, него тек од 11 и 12. године. Али амерички школски систем не узима у обзир и то, да и дечаке преко 12 година, већином само учитељице уче; а „младим дечацима“ вели Стенли, треба друкчија атмосфера него што су младе девојке. Њима треба друга дисциплина и друкчији начин рада. Младе девојке надмашиле су их у схваћању вредности и памћењу. У многим високим школама стекле су већ монопол на латински језик и на модерне језике, а тако и на литературу. Напротив дечаки показују више воље за она звања, која имају практичну вредност. Ништа није опасније за њихов душевни развитак, него да се потчине таком васпитном систему, који је чисто механички и добар само за девојке, јер се тражи само добро памћење, дакле такав рад, који ће младим девојкама тачно осигурати надмоћ у свима струкама, у којима се облик жртвује садржини...“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У Сдруженим Државама потпуно је одељена држава од цркве; с тога конфесија не утиче ни најмање на односе државне, нити на добивање звања и т. д. Но то не смета да је тамошњи народ побожан и „знатно моралан религиозно и социјално.“ Религија је овде сасвим приватна ствар. С тога се у наставним плановима јавних и многих приватних завода настава у веронауци, па и у моралу не предузима. Њу дају деци приватни проповедници у недељним или црквеним школама дотичних вероисповести, које саме приватним средствима подижу себи богомоље. Но осим овога има у њих и у самој настави једностраности, које нису нимало идеалне, као што је н. пр. то, да се учитељ помоћу уџбеника тачно мора држати оног оквира, како му је тамо, а на основу наставног плана, одређено и не сме слободно предавати. Ученици народних и виших школа, добивају из књига лекције да уче на памет код куће, па ће их учитељ сlišати. Из тога се види колика је ту опасност од чистог учења на памет по само наставно градиво. А амерички педагози држе да то има своју добру страну, јер се тако ђаци привикавају да стичу знање читањем и проучавањем књига и тако зарана постижу извесну самосталност у истраживању знања од вредности, те тако се спреме за своје даље образовање, помоћу народних и ђачких књижица и помоћу знања које им даје штампа.“ (Loeber). У овоме има нешто и истине, али се то све може постићи и правилном употребом читанка и ђачких књижица. У њиховим школама нарочито се пази на вежбање ока и руке помоћу рада и цртања. Ручни рад, који је уведен у забавишта, народне више и нарочите школе, сматра се за основ хармонијском обрзовању тела и душе, њима се буди смисао за привредне, индустријске и економске захтеве модерног културног живота и за уважавање рада.

Деца од четири године долазе у забавиште, а од шест година у јавну народну школу и похађају је до 14. године. Већином постоји обвезна школа. Субота је дан одмора. Предмети су исти као и у европским школама, али је још у њих ручни рад. У једном разреду обично има 20—50 ђака, али бива да учитељ надгледа и два разреда, те док у једном читају, он у другом поучава. У наставним плановима је велика разноврсност, у неком има и који стран језик или настава у кувању. Горњи разреди имају

обично четири течаја (класичан, за модерне језике, за реална знања и технику). Ручним радом у школи иде се за тим, да се развије у деци самостална уметност и техника. Полази се с тог гледишта, да је задаћа школе, да пробуди систематско васпитање естетског осећања и мишљења, а с тога тако рано, што је омладина у том добу пријемљива својим многобројним склоностима за све што је око ње. Уверење је да се само тим путем може постићи национална уметност. У том добу, процес васпитања мора почети са најпростијим, што је децјем схватању најприступачније. С тога така настава почиње већ у забавишту, а у народној школи се развија у наставу рада и цртања. Успех така рада особито се опажа на светским изложбама.

Образовање учитељских снага оба рода за забавишта, народне и више школе, постиже се у нормалним школама и колежима. У нормалну школу се примају они, који су свршили вишу школу. У нормалној школи има два течаја. Ту се учи психологија повесница и начела педагогије, организација школе и школски закон, методи наставе за језик (енглески), рачун, природне науке, земљопис, повесница, певање, гимнастика, цртање, ручни рад, практичан рад у вежбаоници; немачки језик ко хоће. Течај у колежу је једногодишњи. Он је завршетак нормалне школе. Учитељи виших школа и управитељи уче 4—5 година у колежима, а неки походе и универзитет. За стручне учитеље постоје и посебни течајеви, а тако и за даље образовање учитеља, што је обично у свези са универзитетом.

На нижим ступњевима школским вредно раде учитељице. Већи део америчке омладине однегован је под надзором учитељица. То је тако могуће због положаја који жена тамо заузима, а тај положај је појачан улогом учитељица у народном васпитању. У једној продуженој школи — пише један извештач — у најзабавитнијем крају Чикага, видели смо једну младу девојку, стару отприлике 28 година, која је радила у разреду са 30—40 одраслих и полуодраслих људи и девојака, са вештачким тактом и начином“.

Учитељ је чиновник општине на годину дана, а плаћен за радне дане, а више не. Његов положај зависи од људи школског представништва, које се мења; настава зависи од увиђавности ректора, а сав рад му је изложен критици и родитеља и ђака. Звање га нимало не штити. С тога у Америци не постоји у правом смислу

сталез народних учитеља, а тако ни учитељица, јер нарочито учитељицама је рад у школи само као неко прелазно стање до удаје или до којег другог положаја у животу. Свако тражи zgodnu прилику да иступи из службе. Просечно доба службовања у варошима било би 8 година.

Школа и Настава.

Настава о моралу у Енглеској. Последњих година развило се у Енглеској све јаче и јаче мишљење, да образовање воље и наравности, мора бити излазна тачка васпитања и наставе; да интелектуално школовање и техничку спрему истина треба марљиво развијати, али да то ипак мора бити подређено образовању поузданог, слободног карактера. Као доказ јачању тога мишљења јесте: Оснивање Moral Instruction Ligue 1898.; заузимање за наставу у моралу од стране многих школских власти у Енглеској и Велсу; повољан одзив у штампи о свима покушајима те врсте; уз то прихватање наставе у моралу у оквир наставних предмета, у школском закону од 1906. г., а уз све то још и књижевност која је ставила себи у задаћу, да спреми потребно градиво за ту наставу.

У школском закону од 1906. стоји између осталог: „Настава у моралу мора бити један важан саставни део у наставном плану, сваке елементарне школе. Она ће се изводити или у подесној прилици при свакидашњем обрађивању предмета или систематски постепеном обрадом. — Тема сваке лекције треба да се обради у правцу наравствених врлина: Храбрости истинитости, чистоти душе, тела и говора, љубави ка часној игри, заштити слабијега, пажњи према животињама, умерености, самоодрицању, љубави према отаџбини, развијању смисла за лепо у уметности и природи. Настава треба да је удешена према дечјој околини у вароши или на селу, а зачињена што живље причама, песмама, изрекама, пословицама и поучним примерима.

Пошто је циљ такој настави образовање карактера и спремање за живот, мора се пазити при томе на осећај и особеност детињу. Настава у моралу само тако може бити успешна, ако се у детету изазове природна морална сагласност, наклоност.

Упутство уз закон препоручује директну, систематску, постепену наставу у моралу.

Књижевна помоћна средства за то почела су излазити још 1885. г. Тада је изишло 40 лекција од F. W. Hockwood-a под натписом: Notes of Lessons on Moral-Subjects. Год. 1900. изишле су госпођице Lois Bates' Story Lessons on Charakter-building and Manners, а одређене су биле за забавишта. Год. 1902. од Hugh H. Quilter-a, књига Anward and Upward. 1907. Teachers Handbook of Moral Lessons, од A. J. Waldgrave: 1905. Garden of Childhood, од Alice M. Chestertons.

F. J. Gould издао је 1899, 1903, и 1904. три свеске: The Children's Book of Moral Lessons. Прва свеска овога дела преведена је већ на више језика, па и на арапски и на језик цејлонских становника. Осим тога је издао 1906. The Children's Plutarch и једну свеску приповедака, под натписом Life and Manners, које је лист Schoolmaster најтоплије препоручио, а остала критика изрекла, да су то најбоље приче, што их има за ту сврху.

Осим ових дела, која су доста допринела томе да се публика, а особито учитељство упозна са мишљењем о друштвеној настави у моралу, много је учинила у корист те наставе и Moral Instruction лига, која неуморно развија делатност за идеју наставе у моралу. Сва њена издања у кратком, спретном облику истичу сврху: „Уважање систематске светске наставе у моралу и образовање карактера, као главни циљ школског живота.“ Осим што сваке године издаје та лига извештај о напретку наставе у моралу, издаје и сваке годишње четврти по једну свешчицу у којој доноси извештаје о скуповима, покушајима, књижевним новостима на томе пољу и т. д. Она штампа мале листиће и раздаје, у којима кратко и јасно расправља и даје обавештаја о спорним питањима. Између осталог: Настава морална у разреду. Зашто треба да је настава у моралу систематска? Је ли морал за учење? Наши будући грађани. Наставни планови за наставу у моралу и т. д.

Успех лиге је тај, да је и влада помаже и да је сад преко 50 школских власти у грофијама, варошима и варошицама завело у школе наставу у моралу.

Лига ради на томе, да изда једну књигу у којој ће бити градиво, које су скупили учитељи који наставу у моралу обрађују директно или индиректно у школама. У ту сврху позвала је све учитеље, који у својој настави тај правац

истичу, да јој саопште повољне резултате. Тиме лига мисли скупити одабран материјал, који би послужило као ручна књига учитељу.

Практичне обраде.

Година и годишња доба.

— Адам Пејић — Сарајево.

Трећа лекција.

А. Преглед рада.

α.) Наставна средства.

Округао сто, лампа, креда, глоб, телуриј, конац и две кугле.

β.) Наставно градиво.

А.) Осован положај. (Посматрање површине глоба при осовном положају осовине глоба према лампи, за тим замишљање земље у таквом положају према сунцу.)

Б.) Водораван положај. (Посматрање површине глоба при водоравном положају осовине глоба према лампи и замишљање водоравног положаја земаљске осовине према сунцу.)

В.) Кос положај. (Посматрање површине глоба при косом положају осовине глоба према лампи. Иза тога ћемо замислити положај земље према сунцу при косом положају земаљске осовине.)

Б. Методички поступак.

І. степен. — Обилази ли земља око сунца или сунце око земље? — На темељу чега закључујемо да земља обилази око сунца? — Којим смером обилази земља око сунца? — Како смо дознали да земља обилази око сунца од запада према истоку? — Шта је еклиптика? — Шта је равнина еклиптике? — Која је разлика између еклиптике и равнине еклиптике? — Шта зовемо годином, шта месецом, а шта даном? — Колика је сунчана година? У чему се разликује проста од преступне године? — Испореди јулијански и григоријански календар? — Какав положај може да има осовина глоба према лампи? — Водораван, осован и кос. —

Навјештај. — Данас ћемо посматрати та три положаја глоба према лампи, па ћемо онда замишљати положај земаљске осовине према сунцу у сваком том положају, па да видимо до ког ћемо закључка доћи.

ІІ. степен. — А. Осован положај.

Пази! — Шта видите наред себе? — Дугуљаст сто и на њему лампу. (Спустим завесе и запалим лампу). Куда се простире светлост? — На све стране. — Колика је глоба осветљено? — Замислимо сада да је лампа сунце, а глоб земља. Којим смером обилази земља око сунца? — Дугуљасту кружницу. — Нацртаћемо ту дугуљасту кружницу на плочи овога стола... Шта нам приказује та кружница? — А шта нам приказује плоча стола? — Равнину земаљске стазе. — Сад ћу поделити еклиптику на четири дела.... Именујте четири тачке писменима: а, б, в, г! — Тако. Сад ћу поставити глоб на тачку а тако, да му осовина стоји осовно према лампи. (Ако је лампа виша, глоб се подигне да стоји у висини са пламеном од свеће) Како стоји осовина глоба према лампи? — Осовно. — А како према плочи стола, према равнини еклиптике? —

а.) Где је сада приказат дан, а где ноћ? — Како падају зраке сунчаног светла на површину земље око екватора? — Осовно) — Како греју те зраке? — Докажи да осовне зраке греју најјаче! — У подне је топлије, него изјутра и у вечер, јер зраке падају скороосовно. — Добро. Како падају зраке на даље успореднице од екватора? — Косо и што су успореднице даље од екватора, то зраке падају већма косо. — Зашто падају већма косо? — За то, јер је земља округла. — Јест, тако је, а како греју зраке? — Слабије. — Каква је дакле топлота на даљим успоредницама од екватора? — Нижа и нижа. — Како падају зраке на полове? — Највећма косо. — Каква је по томе топлота на половима? — Вечита зима. — Врло добро. покаже границу осветљења! — Куда пролази? — Мериђанским кругом. — Шта закључујемо из тога, што граница осветљења пролази мериђанским кругом? — Закључујемо да је половина земље у светлу (дану), а половина у тами (ноћи.) Колика је успоредница? — 178 осим северне и јужне тачке — полова. — Јесу ли дан и ноћ једнако дуги на свим успоредницама? — Јесу, јер граница осветљења пролази мериђанским кругом. — А због чега граница осветљења пролази мериђанским кругом? — Због тога, што осовина земље стоји према сунцу осовно. — Тако је. Би ли дакле било разлике у даљини дана и ноћи да земаљска осовина стоји осовно према сунцу? — Не би. — Каква би била топлота на земљи при осовном положају земаљске

осовине према сунцу? На екватору и око екватора била би вечита жега, а око полова вечита зима. — А како би било на средњим паралелама? — Умерено топло. — Би ли онда могле животиње живети, и биљке расти око екватора и полова? — Не би. — Да где би се могло живети? — На средњим паралелама, где је умерено топло. — Јест, тако је, и сада смо дознали, да би далеко већи део земље био пусти, кад би земаљска осовина имала осован положај према сунцу. Што из тога закључујемо? — Закључујемо; земаљска осовина не стоји осовно према сунцу. — Повони! —

б.) Сад ћемо путовати глобом око лампе окрећући га око осовине. Хајде, Н, али пази да осовина стоји вазда осовно према лампи и када дођеш до тачке б, стани! — Како стоји осовина глоба према лампи? — Опет осовно. — Пренеси у мислима положај глоба на положај земље према сунцу! Како падају сунчане зраке на екватор? — Како падају на средње паралеле, а како на полове? — Каква је по томе топлота око екватора, а каква око полова? — Где је умерено топло? — Реци дужину дана и ноћи на свим паралелама! — Где би могли људи и животиње живети, биљке расти? — А је ли тако на површини земље? — Стоји ли дакле земаљска осовина осовно према сунцу? —

в.) Хајдмо даље глобом око лампе и то засад до тачке в! — (Исти поступак, као и под б.)

г.) Још нам је путовати глобом до тачке г. Хајде — Н! — (Исти поступак, као и под б.)

Узмимо сада ове две кугле, којима ћемо приказати сунце и земљу и ставимо их у воду. Шта нам приказује површина воде. — Равнину земаљске стазе. — А како бисмо сада приказали равнину, у којој се земља сваки дан окреће око осовине? Ево како (Узнем комад дебеле хартије, заокружим га, нацртам на средини кружницу, изрежем је и турим унутра мању лопту (земљу) до половине — до екватора.) Тај нам сада папир приказује равнину, у којој се земља окреће око осовине. Како се зове друкчије та равнина? — Равнина екватора. (Поставим сада мању лопту — земљу тако, да осовина стоји осовно према већој лопти — сунцу) Сад се путује унаоколо, а поступа се као и с глобом. Како стоји равнина екватора са равнином еклиптике? — Обе су у једној равнини. — Стоје ли тако те две равнине? — Те две равнине не стоје у једној равнини јер би

највећи део равнине био пусти. Повони! —

Утврђење. — Кад би земаљска осовина имала осован положај према сунцу т. ј. кад би равнина екватора и равнина еклиптике биле у једној равнини не би се могло живети, нити би могло ишта расти, осим само на малој површини земље, на средним паралелама с обе стране екватора. Али пошто људе и животиње живи, и биљке расту то нам је најбољи доказ, да земаљска осовина не стоји осовно према сунцу.

Претрес. — Каква би била топлота на земљи при осовном положају земаљске осовине према сунцу? — Где не би могли људи и животиње живети и биљке расти? — А живе ли људи и животиње око екватора и око полова? — Расту ли тамо биљке? — Шта из тога закључујемо? — Из чега дакле закључујемо да земаљска осовина не стоји осовно према сунцу? —

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

Аудијенција код кинеског цара.

Поводом ступања на престо једног кинеског цара, дођоше да га поздраве верни му поданици свију редова. Цар је седео на престолу, окружен дворанима. После свршених разних свечаности, започело је примање разних изасланстава и првака у царевини. Припуштани су по достојанству. Први је ушао мандарин као представник највишег чина чиновничког. Ушав у дворницу метанише и челом се дотакне земље. На реч цареву устане.

Цар: Ради чега си дошао, сине мој!

Мандарин: Пресветли господару, сине небесни, погледај милостиво на својег покорног слугу и озари га зраком милости своје.

Цар: А чиме бих ти указао милост?

Мандарин: Ах, зло је, зло је по нас служитеље твоје. Све што нам треба за живот поскупило је, а ми да одржимо достојанство својег реда, приморани смо да свосимо терет дуга и да се многог чега одречемо.

Цар: А колико сте верни мени и царевини?

Мандарин: Ми се старамо о поретку, прибирамо данак и друге дажбине, кажњавамо оне, који се противе теби и твојим законима и одржавамо у народу поштовање престола ти

Цар: Сине мој, видим, да је твој ред мени и царевини ко, истан и стога ћу наредити, да вам се награда по заслуги повиси. Отпуштам те милостиво.

Мандарин метанише и одетуши.

На знак царев ступа напред највиши војни мандарин. Свршив поклон и поздрав, моли у цара побољшање за ред војнички, напомињући: Да војска чуват његов престо од непријатеља спољашњег и унутрашњег. Цар му обећава, да ће се милостиво сетити његове тражбине и он одступа.

Трећи је поклоник бонз (кнез будистички) У жутој одећи, спуштене главе, прилази веома покорно, метанише двапут и моли у цара за бољитак својег реда.

Цар: Каква је корист од вас моме престолу и земљи?

Бонз: Ми се трудимо, да ти се одаје највише поштовање, учимо народ да све терете трпљиво сноси, ширимо науку о бесмртности душе, сладимо им блажени живот посмртни; учимо народ како ће доћи до највећег блаженства и спасења. А сами чувамо телесну чистоту, уздржавамо се опојна пића, не узимамо меса. Погледај сине небесни на мене. Колик греха смо починили, толико неко је рана на телу нашем.

Цар: А чиме подмирујете своје потребе за живот?

Бонз: Газдујемо добром народним и црквеним а служимо боговима. Али је беда по нас, јер народ што нам да на спасење своје душе, узима, а ми умиремо од глади.

Цар: Видим сине мој, да је твој ред потпора престолу моме и стуб државе ми. Нека је и твојој тражбини удовољено.

Бонз поздравља и одступа.

Приступа земљорадник и износи заслуге свога реда и рада: Ми земљорадници у зноју лица обрађујемо земљу, изводимо потребне плодове и користимо цару и земљи. Наш труд бије и суша и поплава, и туча и морија и беда куца на вратима нашим. Још сувише пушта се туђин да ради и тргује по нашој земљи, те нами шкоди и нашем раду. Изгубосмо, сине небесни, изгубосмо, не забраниш ли туђину да уноси у нашу земљу плодове своје и овде тргује. Молим те, саслушај тегобе наше и дај нам мало субвенције.

Цар: Знам, да је земљорадник основа држави и да му треба помоћи. Биће по молби твојој.

Наплетку прилази научењак, занатлија, трговац и подносе своје тражбине.

Научењак помиње, да спрема цару одане ч новнике и учењаке.

Занатлија тражи субвенцију своје раду, измену порезе и јестин зајам.

Трговац: Ред наш, који даје велике дажбине, већ је на рубу пропасти. Разни редови оснивају удружења потрошачка и томе слично, са чега пронада самостални трговац Милост нека ти је, да наредиш да се та удружења укину.

Радник моли за помоћ у старости и болести. — И њему се обећа помоћ.

Цар: (Гледајући унаоколо) Држим, да је то био последњи молилац и да смо се за све редове у држави побринули како треба.

Церемонијар: Сине небесни, још један молилац жели да га пустим пред себе.

Цар: А ко је то?

Церемонијар: Сеоски учитељ.

Цар: Учитељ? А која му је голема невоља? Но, да се не би рекло, да га нисмо на слушали, нека дође.

Ступа учитељ, погнут, изнемогао, у слабу оделу, метанише трипута и угре бојажљив поглед у владара.

Цар: Но, реци нам и ти, шта те тишти и какве су ти заслуге?

Учитељ: Насветлији сине небесни! Последњи сам од молилаца, али уздам се, да ћеш и нами дати док з свога признања.

Учимо и васпитамо народ понајвише сиромаш и, а све по закону, учимо га да буде поштен, отварамо му очи, да разазна правду од фаријества, будимо у њему здраву свест, негујемо му разум, снажимо га да се поузда у себе, упућујемо га да буде свестан човечанског достојанства, учимо га љубави и братству, једнакости свију редова и дужности друштвеној.

Па за сву ту поуку омладини и народу држе ме као последњег надничара и хране ме празном надом. Пред децом треба да сам увек насмејана лица, тих и миран, а брига за живот кињи ме душмански, са те невоље потавнело је лице моје, порушени живци наборали ми лице. Одећа ми је овештала, а стан гори од кошаре. Од вајкада тражимо справедљивост, и много и много се на то артије проарчало и речи потрошило, али је све узалуд. Никога нема, ко би се на нас сетио. Ми смо глас што вапије у пустињи.

Ах, како смо се надали, најсветлији сине неба, да ћеш ти који си крв рода нашег, бити бранич наш и нашега рада за народ најкоренијег. Смем ли се надати, да ћеш испунити молбе наше?

Цар: Саслушао сам трпељиво реч твоју и чини ми се да су опасне основе о којима причаш. С тога ми је потреба, да саслушам мишљења осталих редова.

Заступницима осталих редова. Чули сте, децо моја прича молилац овај.

Реците отворено, мишљење своје о његову раду!

Мандарин чиновнички: Човек тај, хоће да се узвиси на степен наше части, али он говори с непризнањем о нашим представницима власти, држи с људима противним твојој влади, не показује пажњу и услужност власима, с тога није достојан твоје милости.

Мандарин војнички: Човек тај учи, да је рат зло, не говори о историји, о биткама, не буди у ђацима осећај и љубав к реду војничкоме, с тога не заслужује своје помоћи.

Бонз: Најјаснији сине неба, закљичем ти се Будом, да је човек тај и теби и земљи опасан. Дружи се с кастама најнижим, револуционарним, братими се с неваљалици, ствара удружења против нас, не признаје нас за виши ред, не помаже нас у народу, шта више обара рад наш. Под видом ширења просвете обара наше учење, не одаје поштовање твојим наредбама, а тиме квари народ, руши углед твој, наш и власти. Па з то да га наградиш? Никад, и по сто пута никад! Треба да га казниш и ни мрве да ме не даш.

Земљорадник: Ни ми нисмо с њиме задовољни. Тражи од нас да градимо школске палате са сјајним намештајем, да купујемо скупе слике и учила, тужи оне који изостају од школе, не признаје наше местне школске власти, него хоће да је у школи он једини господар, коме нико не заповеда. А због њега се задужују наше општине све више и више.

Научењак: Муж овај хоће да нам је равна науком и платом, а то се не сме допустити.

Занатлија: Остаје нам дужан за робу.

Трговац: Хоће да оснива потрошачка друштва, која су нам опасна.

Радник: Присваја себи право да телесно казни нашу децу, а учи их мало —

Цар: Чујеш ли, сине незахвални, какве се тужбе износе против тебе.

Учитељ: Допусти, најсветлији сине неба, да им оптужбе вратим. И ја сам држављанин, као и чланови осталих редова и имам право чувати своју слободу и бранити се ако сам гоњен.

Цар: Сасвим је тако, јеси држављанин, ал' си учитељ, који мора бити лојалан, побожан, понизан, скроман, тих, услужан, не жесток, трпељив, умерен, спокојан, конзервативан и т. д. и т. д. За све тужбе што су овде против тебе изнесене, види ми се једна тешка, и то та, да се дружиш са странкама које су против нас и да говориш и пишеш против представника власти. То ти је кривица највећа. А ти се још уздаш да ућеш у милост нашу?

Захвали нашој племенитости, што не поступио против тебе највећом строгању и нисмо те казнили за твоју упорност. Наредићемо да се пази на твоје владање и ако пронађемо да си достојан наше милости, наредићемо, да ти се тражбине испуне. Сад те отпуштамо у немилости! —

После разни формалности аудијенција је довршена.

Размишљајући о убогом учитељу, помислио сам: Тако што, само је у Кинеској могуће, код нас је то сасвим друкчије.

„Věstnik.“

превео: П. Н.

Преглед књига.

Magyar nyelvtan az elemi iskolák felsőbb osztályai számára, összeállította Jovanovics Lyubomir, igazgató-tanító, Ulmán. Ára 40 fillér.

Писац је у овој књизи обрадио градиво из наставе у граматици упоредо мађарским и српским текстом. Мисао је добра, али, по нашем мишљењу, унашће довољно неупућени методичари у погрешку, те ће граматичку наставу обрађивати механичким учењем на памет овог градива, које је у књизи обухваћено. С тога би добро било, да је у књизи показано практички на једној или више лекција, како се обрађује граматичка настава.

Тетка-Данина Књига. Написала Даница Бандић. У књизи је осам добрих приповетчица за децу, а у њима пуно лепих примера и здраве поуке за децу. Писане су добрим познавањем деце и дечјег живота. Штета је што такве занимљиве дечје приче, нису још и сликама допуњене. Али код данашње прође добрих књига,

то се не може замерити писцу ни издавачу, него приликама, које нас својом несређеношћу држе још увек на оном ступњу, где смо били пре четврт века. Учитељи би, бар по већим местима, могли доста помоћи ширењу добре деце књиге, кад би настојали да се свугде о школским свечаностима и испитима, раздели доброј деци што већи број ваљаних књижица. Таким путем изазвали би се и способнији писци, да стварају више добрих списа, а и издавачи би радије жртвовали новац, кад виде да им књиге не леже по магацима. И у овом раду зависи много од нас учитеља, само да смо заузимљивији и вреднији на сваком просветном послу.

БЕЛЕШКЕ.

„Натошевић“ књижевна дружина ученика Срп. Учитељске Школе у Сомбору, на својој главној седници 7. (20.) IX. 1908. год. конституисала се овако: Председник; Јован С. Бендић, уч. IV. потпредседник: Марко Коларов, уч. III. год. I. тајник: Васа Тодић, уч. IV. год. II. тајник Сава Ружичић, уч. III. год. књижничар: Војислав Гавриловић, уч. III. год. благајник: Бранко Радуловић, уч. IV. год. одборници: Јован Петровић, Милан Цветић, уч. IV. год. Исидор Каћански, уч. III. год. Јован Жакић уч. II. г. и Милан Ђирлић, уч. I. год.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у августу т. г. чланарине и прилоге. Од Николе Бранковића, учитеља у Мединци 165 К чланарине. — Од Саве Станојева из Стапара 100 К чланарине. — Од Евгенија Дамјанова, пароха у Прогару 50 К чланарине. — Од Мике Романова из Дeroња 102 К чланарине. — Од Љубице Нинкове из Дeroња 102 К чланарине. — Од Чедомиља Поповића из Добринца 102 К чланарине. — Од црквене општине у Бач-Фелдвару 10 К прилога уместо венца својој учитељици пок Даринки дра М. Павковића, рођ. Каракашевић. — Од Лазара Ковачевића, учитеља из Д. Мељане 150 К чланарине. — Од Стевана Ранковића из Голубца 80 К чланарине. — Од Станка Шакића из Удбине 28 К 95 п. чланарине. — Од Марије Маринковића из Вел. Кикинде 100 К чланарине. — Од Душана Николића из Пожарнице 100 К чланарине. — Од Миливоја Ђосића из Ст.

Кера 191 К чланарине. — Од Данице Марковић из Ст. Футога 90 К чланарине. — Од Ђорђи Терзића из Ст. Пазове 100 К чланарине. —

100 годишњица српске новосадске гимназије. У смислу закључка професорске конференције од 10 јунија 1908. бр 270. умољавају се сви бивши ученици српске православне велике гимназије новосадске, а нарочито они, који су на тој гимназији положили испит зрелости, да јаве најдаље до конца године 1908. управи те гимназије, где се налазе и какав положај заузимају у грађанству. Уједно се умољавају бивши ученици да јаве у колико знају и оне бивше ученике а своје другове, који су помрли, где су умрли, кад су умрли и од каквог су положаја у грађанству до своје смрти дошли. Та молба шаље се бившим ученицама српске православне велике гимназије новосадске ради тога, да би се приликом прославе 100 годишњице од постанка те гимназије, која предстоји 1910. године, могао саставити тачан списак свију ученика, који су на тој гимназији учили и по коме ће се уз остало моћи проценити рад и вредност те гимназије за минулих 100 година. Најпосле умољавају се сви српски листови у Угарској, Хрватској, Славонији, Далмацији, Аустрији, Босни, Херцеговини, Србији и Црној Гори, да горњу молбу прештампају, и то у више маха, јер се жели, да списак бивших ученика те гимназије буде што тачнији и потпунији.

Српска Књижевна Задруга. Част ми је јавити члановима Српске Књижевне Задруге из Новог Сада и околине да ћу о. м. отпочети прикупљање чланарине за XVII. Коло задругиних књига. Старим члановима послаћу по прикупљачу признанице, а нови се могу пријавити у свако доба потписаном поверенику.

Извод из Правила: § 8. Задруга има чланове — добротворе, који плаћају најмање 150 (сто и педесет) круна једном за свагда; осниваче, који плаћају 10 (десет) круна годишње и после 20 година преводе се у добротворе; улагаче, који дају годишњи улог од 6 (шест) круна.

Сва досадашња кола књига могу се добити по 6 (шест) круна од кола, ако се сва кола узму од једном; иначе I, V, VIII, IX и XV коло по 10, остала по 6 круна.

Задруга је покренула на ново и Забавник. III. свеска Приповедака (из страних књижев-

ности) стаје за чланове 1.50 К, за нечланове 2.50 К.

Повереник за Нови Сад и околину
Јован Живојновић,

професор у срп. вел. гимназији у Новом Саду.

Дом српских ученица. У Београду је основан и добро напредује „Дом српских ученица“. Управни одбор тога дома отворио је ове године поред пансионата за ученице са стране и поред женске гимназије, нарочито одељење за више девојачко образовање, где ће се постићи васпитање Српкиња у српском духу. Поред научних предмета, девојке се упознају са домаћим пословима, како би временом постале добре домаћице. Од страних језика учи се немачки, француски и енглески. Нарочита пажња поклања се ручном раду.

Још један школски идол. У „Päd. Ztng-у“ пише др. Г. Биденкап: „На што је потребно годинама мучити младе људе у школи да при своје леп рукопис. Та већина њих има у изгледу да све пре буду него писари, а то је сумњиво и по здравље њихово. У добу писаћи машина то је недостојно просвећене нације. То је тако исто, као кад би неко својим сувременцима натурно своје мишљење, да им је потребно да се извежбају у утркивању. С тога држим да је писање потребно толико изучити, да се постигне добар читак рукопис. У осмалом деца се могу и на писањој машини вежбасти, што им чини велике радости, а осим тога немају потребу да своју руку мучно навикавају тачном пропису каквог учитеља, межда сасвим друкчије руке.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Изишла је из штампе 151/152., 153., 154/155. и 156-а свеска „Мале Библиотеке“. У 151/152-ој свесци (број XIII/XIV.) штампане су *Гр. Божовића* приповетке „Из Старе Србије.“ У 153-ој свесци (број XV.) *М. М. Ускоковића* пеме у прози, под натписом „*Vitae Fragmenta*“ (Књига за уморне људе). У 154/155 ој свесци (број XVI. XVII.) *Милутина Јовановића* „Песме“, II. 1904. — 1903. У 146-ој свесци (број XVIII) *Молијерова* комедија „*Смешне прециозе*.“ Превео *Душан Л. Ђокић*. Предговор написао *Павле Поповић*.

Уз ове свеске приложене су допиене карте са ликовима: 1. Живојина О. Дачића; 2. М. М. Ускоковића; 3. Ивана Вазова, бугарског пјесника и 4. Јосипа Стритара, словенског књижевника.

У наредним свескама „Мале Библиотеке“ изаћи ће ови радови: у 157-ој свесци (број XIX.) „*Француски романтичари и српска народна поезија*“ од *Др. Јована Скерлића*. У 158/160-ој (број XX/XXII.) приповетка *А. В. Дру-*

жинина „Паулина Сасовића“, у преводу и са предговором *Стојана Новаковића*. У 161/162-ој свесци (број XXIII/XXIV.) пеме *Силме Пандуровића*, под натписом „*Посмртне почасте*.“

„МАЛА БИБЛИОТЕКА“

УРЕДНИК: РИСТО КИСИЋ.

ВЛАСНИК:

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ПАХЕР И КИСИЋА.

Мала Библиотека излази у свескама, са четири од шест штампаних табака (Годишње 24 свеске [броја]). Радови, који не могу изаћи у једној, излазе у двије или више свезака, — Уз „Малу Библиотеку“ излази јен „Пријеглед“, кога претплатници „Мале Библиотеке“ добијају бесплатно, као и илустроване дописне карте, а на свршетку године корице за „Пријеглед“, са садржајем, и „Календар Мале Библиотеке“. Претплатна је цијена на годину; за претплатнике у Херцеговини, Босни и Аустро-Угарској 6 круна; Црној Гори 8 круна, а за претплатнике у Краљевини Србији и осталим земљама 8 динара (франака). Ван претплате, а без прилога, продају се поједине свеске: св 1—18. 24 хл. (30 п. д.) св. 19. и даље 30. хл. (40 п. д.) — Претплату прима Администрација, све поште, као и повјереници „Мале Библиотеке“. — *Корице* „Мале Библиотеке“, са садржајем за сваку књигу од пет свезака, израђене од енглеског платна, са натписом, стају 50 хл. (60 п. д.) По св се рачуна 40 хл. (50 п. д.) — „Пријеглед“, повезан у корице као и „М. Библиотека“, стаје: за 1903./1905. по К 2.— (Д. 2.50.), а за 1906. К. 4. — (Д. 5.—). Све што се тиче „Мале Библиотеке“, треба слати на адресу: „*Мала Библиотека*“, Mostar (Herzégovine.)

Ново

отворена књиговезачка радња

Браће Лучића

Нови Сад.

Бурчијека улица 32. бр.

Част нам је јавити врло штованој публици из Новог Сада и околине, да смо отворили нову књиговезачку радionicу и да ћемо све послове који у ту струку спадају, тачно и по најумеренијој цени обављати.

Препоручујемо своју ново отворену радњу свима новчаним и другим заводима за увезивање протокола, а нарочито прквеним општинама за увезивање евангелија и других књига.

Као млади почетници трудићемо се, да своје врло штоване муштерије у сваком погледу задовољимо.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА